

Näkökulmia tehtävien ja kuvien käsittelyyn

Tehtävä 1

Mitkä ovat rikoksen tunnusmerkit?

- Teon tunnusmerkit on kirjoitettu lakiin.
- Teosta on määrätty laissa rangaistus.
- Teosta voi saada rangaistuksen vain, jos se oli sen tekohetkellä säädetty rangaistavaksi.
- Myös tekemättä jättäminen voi olla rikos, esimerkiksi jonkin asian laiminlyönti (kuten lapsen heitteillejättö).

Tehtävä 2

Selvitä, mitä eroa on seuraavilla käsitteillä.

a) rikos – rikosoikeudellinen vastuu

- Rikoksella on lakiin kirjoitetut tunnusmerkit.
- Rikosoikeudellinen vastuu tarkoittaa vastuuta teoistaan tuomioistuimessa eli sitä, että voi saada rikoksistaan rangaistuksen.

b) syyntakeinen – syyntakeeton

- Syyntakeinen on ihminen, joka ymmärtää tekojensa seuraukset ja joka voidaan rangaista.
- Syyntakeeton ihminen taas ei ymmärrä tekojensa lainvastaisuutta eikä niiden seurauksia tai ei pysty säätämään käyttäytymistään, joten häntä ei rangaista.

c) tahallinen rikos – tuottamuksellinen rikos

- Tahallinen rikos on sellainen teko, jonka sen tekijä tietää olevan rikollinen, mutta hän tahtoo tehdä sen siitä huolimatta.
- Tuottamuksellinen rikos on teko, joka on seurausta huolimattomuudesta tai varomattomuudesta.

Tehtävä 3

Miten rangaistusta määriteltäessä otetaan huomioon

a) rikoksen yrittäminen

- Rikoksen yrittämisestä säädetään yleensä rikoksen tekemistä alhaisempi rangaistus.
- Rikoksen yrittämisestä ei välttämättä rangaista, jos tekijä on vapaaehtoisesti luopunut sen toteuttamisesta.

b) rikoksen avustaminen

- Rikoksen avustamisesta säädetään rikoksen tekemistä alhaisempi rangaistus.

c) rikokseen yllyttäminen

- Rikoksen yllyttämiseen syyllistynyt tuomitaan samaan rangaistukseen kuin varsinainen rikoksentekijä.

d) rikoskumppanuus

- Kaikkia rikoskumppaneita rangaistaan rikoksen tekemisestä samalla tavalla.

e) hätävarjelu?

- Hätävarjeluun turvautunutta ei rangaista teostaan, kunhan hän on käyttänyt vain välttämättömiä keinoja.
- Jos hän on käyttänyt liiallisia voimakeinoja, häntä voidaan rangaista. Kyse on silloin hätävarjeluun liioittelusta.

Tehtävä 4

18-vuotiaalla Kaalepilla oli tapana liikkua nuorempien kaverien, 15-vuotiaan Kallen ja 14-vuotiaan Nestorin, seurassa. Eräänä kesäisenä lauantaiyönä Kaaleppi, Kalle ja Nestori istuivat tupakoiden jalkapallokentän laidalla. Heillä oli tylsää, tupakat olivat loppumaisillaan ja kaljaakin teki mieli. Kaaleppi keksi, että lähellä olevan keilahallin kioskissa oli sekä tupakkaa että olutta, ja hän oli nähnyt, mihin ne oli varastoitu. Kaaleppi käski Kallen ja Nestorin mennä hakemaan tupakkaa ja kaljaa. Läheisestä metsästä hän haki kavereille paksun puukepin, jolla he saisivat rikottua keilahallin sivuikkunan. Itse hän jäi ulos vahtimaan.

Tupakan ja kaljan hakumatka sujui hyvin, mutta pojat alkoivat tapella saaliista. Nuorempien poikien mielestä saalis kuului pääosin heille, koska he olivat sen hakeneet. Kaaleppi suuttui ja mukilo Kallen pahanpäiväisesti. Keilahallilla oli kameravalvonta, jonka avulla poliisi tunnisti kaikki nuoret miehet.

Mihin rikokseen kukin pojista syyllistyi?

- Kaaleppi: rikokseen yllyttäminen, rikoskumppanuus vahingonteossa ja varkaudessa, pahoinpitely tai törkeä pahoinpitely (riippuu mukiloinnin pahanpäiväisyyden asteesta)
- Kalle: vahingonteko, varkaus; nuorena rikoksentekijänä häntä voidaan rangaista lievennetyn rangaistusasteikon mukaan
- Nestori: vahingonteko, varkaus; hän ei ole alle 15-vuotiaana rikosoikeudellisesti vastuunalainen eli häntä ei rangaista rikoksista

Tehtävä 5

Aamukahvilla lehden sivua kääntäessään Minttuliisa vilkaisi keittiön ikkunasta ulos. Tummatakkinen mies talutti pihalla hänen upouutta sinistä maastopyöräänsä ja kadulle päästyään pinkaisi sillä karkuun. Minttuliisan kahvikuppi keikahti nurin, kun hän ryntäsi pihalle, käynnisti autonsa, ajoi miehen perään ja pakotti hänet pysähtymään kadun laitaan. Minttuliisa nousi autostaan, huusi miehelle ja väänsi pyörän itselleen. Miehen hän tuuppasi autoonsa ja vei poliisiasemalle.

Kotiin palattuaan Minttuliisa päätti lähteä metsään pyöräilemään. Päivällä rajua myrskyä pääsi yllättämään, puita alkoi kaatua, ja Minttuliisa hätääntyi. Hän huomasi hirsimökin, mutta sen ovi oli salvalla kiinni eikä yhtään ikkunaa ollut auki. Minttuliisa heitti kivenmurikan ikkunan läpi ja pääsi kipuamaan aukosta sisään.

Myrskyn tauottua Minttuliisa jatkoi pyöräilyä ja palasi iltamyöhällä kotiinsa päivän rasituksista väsyneenä. Avatessaan ulko-ovea hän sivusilmällä huomasi jonkun pinkaisevan juoksuun puun varjosta ja hyökkäävän hänen kimppuunsa. Minttuliisa huitaisi molemmin käsin hyökkääjää, joka rojahti oven viereen nurmikolle. "Huhhuh", Minttuliisa huokaisi, "kylläpä tänään sattuu ja tapahtuu".

a) Tunnista tarinasta teot, joista saattaa lain mukaan saada rangaistuksen.

- maastopyörän vieminen
- pyöräilijän kiilaaminen autolla (mahdollinen liikenneturvan vaarantaminen)
- ikkunan rikkominen
- mökkiin tunkeutuminen
- kimppuun hyökkääminen
- kimppuun hyökkäävän huitominen

b) Pohdi, mitä on otettava huomioon tekojen rangaistusta arvioitaessa.

- Maastopyörän vieminen ja kimppuun hyökkääminen ovat tekoja, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkit.
- Kiilaaminen voisi olla törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen. Jos pakottaa autolla pyöräilijän pysähtymään, se voi olla pyöräilijälle hengenvaarallista. (HUOM: Helsingin tapaus parin vuoden takaa)
- Ikkunan rikkominen ja mökkiin tunkeutuminen voitaisiin tulkita pakkotilassa tehdyksi teoksi, jolloin ne eivät olekaan rikoksia, joista pitäisi rangaista.
- Kimppuun hyökkäävän huitominen on hätävarjelua, joka ei myöskään ole rikos, josta pitäisi rangaista, jollei huitominen ole hätävarjelman liioittelua, jolloin siitä voidaan rangaista.

Tehtävä 6

Milla ja Ville vihasivat kumpikin Jullea. Toisistaan tietämättä he antoivat Jullelle myrkkyyannokset, jotka yksinään olisivat aiheuttaneet hänelle lääkärihoitoa vaativia vatsaväänteitä. Samaan aikaan nautittuina annokset aiheuttivat kuitenkin Julleen kuoleman.

Mihin rikokseen Milla ja Ville mielestäsi syyllistyivät? Ovatko he rikoskumppaneita? Perustele vastauksesi.

- Kun tuloksena oli Julleen kuolema, tuomitaan Milla ja Ville todennäköisesti taposta tai murhasta.
- Rikoskumppaneiksi Millaa ja Villeä ei voi sanoa, koska he eivät tiedeneet toisen teosta mitään eivätkä tehneet tekoaan yhdessä vaikkakin yhtä aikaa.
- Tapausta voi tarkastella myös siitä näkökulmasta, että Julle tapettiin vahingossa.
 - Julleen kuolema ei ollut tarkoitus ja ilman toisen antamaa myrkyä teko olisi ollut lähinnä pahoinpitely.
 - Kuolema oli tahaton, mutta kumpikin tuli osaltaan aiheuttaneeksi sen.
 - Tappo on tahallinen teko ja murha erityisen julma tai suunniteltu teko. Tässä tapauksessa rikosnimikkeenä voisi olla kuolemantuottamus.

Tehtävä 7

Pohdi esimerkkien avulla, milloin teko on rikos ja milloin rikos voidaan jättää tuomitsematta. (yo-tehtävä, syksy 2007)

- Teko on rikos silloin, kun se on rikoslaissa määrätty rangaistavaksi ja se täyttää laissa määritellyn tunnusmerkistön
- Pahoinpitely on melko tyypillinen rikos, jonka tekijä voidaan jättää tuomitsematta, jos teko katsotaan vähäiseksi.
- Häätövarjelussa ihminen esimerkiksi puolustaa omaa henkeään, jolloin toisen lyömisestä ei rangaista, kunhan ei liioittele lyömisessään.
- Pakkotilassa tehty teko, esimerkiksi ikkunan rikkominen, ei myöskään johda tuomitsemiseen.
- Tahallisten tekojen lisäksi myös tuottamukselliset teot ovat rikoksia, joista rangaistaan, jos laissa niin määrätään, esimerkiksi varomattomuus liikenteessä.
- Alle 15-vuotiaan tekemä rikos jää lain mukaan rankaisematta.
- Syyntakeetonta ihmistä ei tuomita rangaistukseen, koska hän ei kykene säätelemään käyttäytymistään eikä ymmärrä tekojensa lainvastaisuutta eikä niiden seurauksia.
- Päihtymyksen vuoksi ei jätetä tuomitsematta, ellei tekijä ole ottanut esimerkiksi väärä lääkkeitä erehdyksessä ja niiden vaikutuksesta tehnyt jotain mitä ei muuten tekisi.
- Vahingossa tehty teko jätetään tuomitsematta. Vahinko on esimerkiksi ruuhkassa toisen ihmisen tönnäisy niin että tämä kaatuu ja loukkaantuu.
- Vanhentunut rikos jätetään tuomitsematta.

Tehtävä 8

Oheisessa tilastossa on poliisin tietoon tulleita rikoksia vuosina 2006–2016.

a) Selitä taulukossa esiintyvät rikosnimikkeet.

- **tappo:** henkirikos, jossa tuotetaan kuolema toiselle ihmiselle suunnittelematta etukäteen
- **murha:** henkirikos, jossa tuotetaan kuolema toiselle ihmiselle törkeällä tavalla, usein etukäteen suunnitellusti ja harkitusti
- **surma:** henkirikos, jossa tuotetaan kuolema toiselle ihmiselle, mutta tappoa lievemmissä oloissa
- **ryöstö:** rikos, jossa toisen omaisuutta anastetaan tai otetaan luvatta käyttöön väkivallan tai sen uhan avulla
- **pahoinpitely:** rikos, jossa toiseen ihmiseen kohdistetaan ruumiillista väkivaltaa tai sitä yritetään esimerkiksi lyömällä tai potkimalla
- **varkaus:** rikos, jossa anastetaan toisen irtainta omaisuutta
- **vahingonteko:** rikos, jossa hävitetään tai vahingoitetaan toisen omaisuutta
- **kavallus:** rikos, jossa anastetaan hallussa ollutta toisen omaisuutta
- **petos:** rikos, jossa jollain epärehellisellä menettelyllä aiheutetaan toiselle taloudellista vahinkoa
- **rattijuopumus:** rikos, jossa kuljetetaan ajoneuvoa päihtyneenä tai jonkin huumaavan aineen vaikutuksen alaisena

b) Mitkä ovat keskeiset havaintosi poliisin tietoon tulleiden rikosten määrän kehityksestä?

- tappojen, murhien ja surmien määrä on vähentynyt
- ryöstöjen määrä on pysynyt ennallaan
- pahoinpitelyjen määrä on lievästi lisääntynyt
- varkauksien ja vahingontekojen määrä on vähentynyt
- kavallusten ja petosten määrä on voimakkaasti lisääntynyt
- rattijuopumusten määrä on vähentynyt

c) Millä tavalla selittäisit taulukossa ilmenevää kehitystä?

- Tutkijat selittävät varkausrikosten määrän vähenemistä yleisellä elintason nousulla, tosin taulukon kuvaamana ajanjaksona Suomessa elintaso ei juuri noussut.
- Väkivaltarikosten, erityisesti tappojen, vähenemistä selitetään väestön vanhenemisella, yleisellä väkivaltakielteisyydellä ja kännyköiden yleistymisellä – kiinni jäämisen pelko vähentää rikoksia.
- Rattijuopumuksia on vähentänyt tiukentunut valvonta ja sen pelotevaikutus sekä toivottavasti myös muuttuneet asenteet.
- Kavallus- ja petosrikosten kasvun taustalla on netti, joka on lisännyt erilaisia maksuvälinepetoksia.

Taulukko 2 Poliisiin tietoon tulleet rikokset väestön 100 000 asukasta kohti

	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Tappo, murha, surma (poislukien yritykset)	2,1	2,5	2,0	1,6	1,8	1,4
Ryöstörikokset	32	32	28	30	31	30
Pahoinpitelyrikokset	585	653	615	704	602	613
Varkausrikokset (ei sisällä moottoriajoneuvon anastamista)	2 723	2 719	2 731	2 557	2 616	2 388
Vahingonteko	916	1 062	915	818	777	639
Kavallus- ja petosrikokset (ei sisällä veropetoksia)	355	433	439	561	628	783
Rattijuopumus	488	485	393	353	322	315

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Lähde: Tilastokeskus

Tehtävä 9

Etsi kuusi erilaista rikosuutista. Millaisista rikoksista niissä on kyse?

- Opiskelijan oma vastaus.

Tehtävä 10

Mene poliisin nettisivulle. Valitse kohdasta "rikokset" kaksi tai kolme erilaista rikosta. Selvitä, millaisia rikoksia ne ovat ja millaisia ohjeita poliisi antaa, jotta voisit välttyä joutumasta tällaisen rikoksen uhriksi.

Esimerkkejä:

- Väkivaltarikokset. Suomalainen vakava väkivalta ei yleensä kohdistu sattumanvaraisesti valikoituihin uhreihin. Yleensä tekijä ja uhri ovat toisilleen tuttuja ja väkivaltaan liittyy päihteiden käyttö. Usein siis uhri on tietänyt tekijän mahdollisen väkivaltaisen käyttäytymisen, joten välttämällä tämän seuraa voi yrittää välttää joutumasta väkivallan kohteeksi. Toinen keino on vähentää omaa päihteiden käyttöä ja pyrkiä vähentämään myös mahdollisen tekijän päihteiden käyttöä. Varsinkin perheväkivallan kohteeksi joutuneelle tai mahdollisesti joutuvalle poliisi antaa monia ohjeita, kuten yhteydenottoa poliisiin, sosiaaliviranomaisiin, rikosuhripäivystykseen, turvakotiin tai muuhun auttavaan tahoon. Väkivallalta voi suojautua hakemalla lähestymiskieltoa. Sen hakemiseen on monella eri kielellä esite. Poliisin sivulla on myös monia linkkejä sivuille, joista voi löytää lisää neuvoja.
- Omaisuusrikosten uhriksi joutumisen välttämistä neuvotaan seuraavasti. Omaisuusrikoksia voidaan ennalta estää melko yksinkertaisin keinoin ja vähin kustannuksin tekemällä asuntoihin, kesämökkeihin, ajoneuvoihin ja veneisiin murtautumisen mahdollisimman hankalaksi, ääntä aiheuttavaksi ja aikaa vieväksi. Kunnollinen lukitus ja valaistus, omaisuuden merkitseminen sekä erilaisten hälytyslaitteiden käyttö ovat hyviä keinoja varkauksien ennalta ehkäisyyn. Erikseen vielä opastetaan tarkemmin asunnon, vapaa-ajan asunnon ja polkupyörän suojaamista.
- Huijauksia poliisin sivulla esitellään monipuolisesti kertomalla huijauksen monia muotoja, esimerkiksi valepoliisi-ilmiö, nigerialaiskirjeet, internetkaupat ja lomaosakehuijaus. Näiden eri huijaustapojen varomista ja välttämistä esitellään varsin laajasti.
- Huumausainerikoksia on monenlaisia käytöstä myyntiin. Rangaistukset vaihtelevat sakkorangaistuksista 10 vuoden vankeusrangaistukseen. Ohjeita välttää näitä rikoksia on poliisin sivulla vähän. Oma toiminta huumausaineiden välttämiseksi on keskeistä.
- Raikausta rikoksena ei selitetä tällä sivulla, mutta monia ohjeita siitä, miten kannattaa menetellä, jos on joutunut raiskauksen uhriksi.